

Nieuwsbrief: ervaringen van geëvacueerde kinderen over pleegzorg

**PLEG
ZORG**
Kenniscentrum

Nieuwsbrief: ervaringen van geëvacueerde kinderen over pleegzorg

De keuze voor het onderwerp van deze nieuwsbrief speelt in de op de actualiteit waar we allen mee geconfronteerd worden. Naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne en de groep Oekraïense kinderen die opgevangen wordt in pleegzorg, gingen we op zoek naar onderzoek over gelijkaardige migratiegolven in het verleden. Wat kan de geschiedenis ons leren? Hoewel het geheel andere tijden zijn, zijn er heel wat gelijkenissen.

In 'Unveiling the War Child Syndrome: Finnish War Children's Experiences of the Evacuation to Sweden during WWII From a Lifetime Perspective' wordt een gelijkaardige migratiegolf van Finse kinderen naar Zweden beschreven tijdens de Tweede Wereldoorlog. Gedurende deze periode moesten de ouders kiezen tussen twee tegenstrijdige belangen: hun kinderen evacueren om ze te beschermen tegen de oorlog, of de familie-eenheid in stand houden. Het evacueren van een kind is een beschermende daad, maar tegelijkertijd bestaat het risico dat het kind de evacuatie ervaart als verlating. De parallel met Oekraïense ouders en hun kinderen spreekt hier voor zich.

48 628 Finse kinderen werden tijdens de Tweede Wereldoorlog naar Zweden geëvacueerd en tijdelijk in pleeggezinnen geplaatst. De gemiddelde leeftijd waarop kinderen van Finland naar Zweden werden overgebracht was 6 jaar. Slechts 20% van de kinderen was jonger dan 4 jaar. De kinderen brachten gemiddeld 1 jaar en 8 maanden door in hun pleeggezin. In deze studie zijn volwassen personen die als kind geëvacueerd werden en geplaatst werden in een Zweeds pleeggezin, bevraagd via vragenlijsten. Enkel de ervaringen over het verblijf in hun pleeggezin zelf worden opgenomen in deze nieuwsbrief.

Het doel van deze studie is om de persoonlijke ervaringen van de evacuatie (zoals weergegeven door de geëvacueerde personen zelf) te onderzoeken. Dit kan bijdragen aan een beter

begrip van de effecten van een vroeg scheidingstrauma in een levenslang perspectief.

De groep die meewerkte aan de studie bestond uit 476 personen, waarvan 268 vrouwen (56,3%) en 208 mannen (43,7%). Ze waren op het moment van de bevraging (in 2005) gemiddeld 68 (62-75) jaar oud.

Hieronder volgt een opsomming van de eerder **negatieve ervaringen en gevolgen** van de evacuatie die de respondenten aangeven:

- Veel respondenten geven aan dat ze last hadden van schoolse problemen bij terugkomst omdat ze hun **moedertaal niet meer konden spreken of verstaan**. Het was moeilijk en traumatisch om terug te keren naar Finland en naar school te gaan in het Fins toen ze de Finse taal niet meer machtig waren. Ze werden gepest door de andere leerlingen en zelfs door de leraren.

- Daarnaast gaven veel van de bevroegden aan dat ze hun algemeen **vertrouwen kwijt raakten**, aangezien ze gescheiden waren van hun gezin en omgeving, niet wisten waar ze heen gingen, hoe lang de reis zou duren of wat hen te wachten stond. Het algemene gebrek aan informatie is hier erg opvallend. Naast een algemeen gebrek aan informatie voelden sommige respondenten zich ook misleid. Sommigen hadden te horen gekregen dat hun moeder met hen mee zou reizen of dat ze hen in Zweden zou bezoeken, om aan het station of in het pleeggezin te ontdekken dat het een leugen was.

- De eerste **scheiding** van hun familie en huis van herkomst én de tweede scheiding van het pleeggezin waren beide pijnlijk. De respondenten beschrijven dit als het verlies van hun wortels en/of het zich op veel plaatsen enigszins thuis voelen, maar nergens helemaal thuis. De respondenten geven aan hoe ze tot twee keer toe verscheurd werden, en hoe ze gedurende hun verdere volwassen leven niet in staat zijn geweest om het gevoel te hebben er- gens in de wereld bij te horen.

- **Onthechting/ontworteling, gevoelens van waardeloosheid en/of afwijzing** zijn de meest aangehaalde emoties. In verband met onthechting en ontworteling beschrijven de respondenten hoe ze hun eigen ouders niet meer herkenden en hoe ze vervreemd waren geraakt van hun broers en zussen. Ze missen hierbij ook het gebrek aan gemeenschappelijke jeugdherinneringen. Bij thuiskomst moesten sommigen zich ook aanpassen aan nieuwe familieomstandigheden, zoals nieuwe broers en zussen of een nieuwe stiefouder. Ze geven ook aan dat ze als kind en in hun latere leven gevoelens van waardeloosheid en (angst voor) afwijzing ervaren.

- Andere gevolgen van de evacuatie zijn een **gebrek aan zelfvertrouwen en het onvermogen om gevoelens te uiten of voor zichzelf op te komen**. De respondenten omschrijven zichzelf als kind als teruggetrokken, stil, angstig en eenzaam. Gevoelens van schaamte of verlegenheid omdat ze waren geëvacueerd, maakten praten over de evacuatie moeilijk. De vraag waarom zij (en niet hun

broers of zussen) waren weggestuurd en of zij ongewenst en ongeliefd waren, hield hen als kind en in hun later volwassen leven bezig.

Er worden verder ook **positieve gevolgen** van de evacuatie genoemd:

- De evacuatie en verblijf in het pleeggezin werd beschreven als een **verrijkende ervaring** die hun horizon verbreedde: de bevraagden konden warmte en liefde ervaren, ze maakten kennis met culturele elementen (literatuur, theater en muziek) en ze leerden nieuwe gewoontes en culturen kennen.

- Bovendien werd het leren van **Zweeds** op latere leeftijd als belangrijk en nuttig beschouwd. Enkele bevraagden gaven aan dat ze door hun evacuatie een betere **opleiding** konden volgen dan hun eigen ouders hen hadden kunnen bieden.

- Leven midden in de natuur was een fijne ervaring voor kinderen uit de steden. Veel kinderen zagen de reis per boot of trein op zich als een avontuur.

Mee te nemen naar de praktijk

Enkele zaken spreken voor zich en zijn in lijn met ander onderzoek:

- Volop inzetten op het behoud van de taal, de cultuur, het contact met de ouders, met het land van herkomst.
- Daarnaast is het heel belangrijk om de kinderen zo goed en zo kwaad mogelijk voor te bereiden op de plaatsing en hen op hun niveau, met behulp van een tolk, uitleg en informatie te geven. Wees bereid om dit steeds te herhalen en te bevragen en er niet van uit te gaan dat de kinderen het meteen allemaal begrijpen. Het kan even belangrijk zijn om bij gebrek aan informatie bijvoorbeeld over de ouders, volhardend te zijn om mee te zoeken naar informatie of eerlijk te zijn over dat er geen informatie is. Het beschreven algemene gebrek aan vertrouwen kan op deze manier stap voor stap wat hersteld worden.

De ervaringen beschreven door de respondenten, zoals onthechting, ontheemding, gebrek aan zelfvertrouwen en afwijzing, kunnen worden gezien als gevolgen van een ontwikkelingstrauma als gevolg van de vroege scheiding. Ontwikkelingstrauma's geven aanleiding tot veranderde verwachtingen en attributies (bijv. een negatief zelfbeeld), wantrouwen t.a.v. beschermende verzorgers, verlies van de verwachting bescherming van anderen te ontvangen, en een aanhoudende angst voor toekomstig slachtofferschap (van der Kolk, 2005 in Heilala, C., & Santavirta, N. (2016). Als verzorgers niet gevoelig zijn voor de behoeften van hun kind, kan het kind zijn of haar behoefte aan affectie als onwaardig en beschamend ervaren.

⇒ Vanuit de begeleiding aandacht hebben en inzetten op sensitief pleegouderschap is hier aangewezen. Enkele behandelingsmodules die aangeboden worden binnen de diensten spelen hier perfect op in, bijvoorbeeld Traumasensitief opvoeden, VIPP-FC....

De behoefte van geëvacueerde kinderen, vluchtelingen en niet-begeleide minderjarigen om pijnlijke ervaringen te verwerken is groot. Dit vereist een aanbod van professionele ondersteunende interventies op maatschappelijk niveau.

⇒ Vanuit pleegzorg kan mee ingezet worden op het aanbieden of doorverwijzen naar therapeutische ondersteuning van deze kinderen, hun pleeggezinnen en eventueel ook hun ouders.

Gebaseerd op: Heilala, C., & Santavirta, N. (2016). Unveiling the war child syndrome: Finnish war children's experiences of the evacuation to Sweden during WWII from a life-time perspective. *Journal of loss and trauma*, 21(6), 575-588.

